

SUYŪTĪ - ŽIVOT I KOMENTATORSKO DJELO

Enes Karić, *Ġalāluddīn As-Suyūṭī: Život i komentatorsko djelo*, El-Kalem, Sarajevo, 2009., 454 str.

Desetogodišnje istraživanje izvorne građe i literature godine 2009. rezultiralo je objavljivanjem studije o Ġalāluddīnu al-Suyūṭiju, velikom arapskom polihistoru, teologu, pravniku i lingvisti iz petnaestog stoljeća. Pojavljivanje ove knjige pred bosanskohercegovačku javnost postavlja niz pitanja: da li je moguće (i koliko) iz današnje perspektive osmotriti svijet u kojem al-Suyuti djeluje? Da li će takav pokušaj biti uspješan? Šta, na koncu, znači reinterpretacija al-Suyutijevog lika i djela za današnje vrijeme i kulturnu javnost? Ovo su neka od polazišnih pitanja na koja Enes Karić, autor ove studije, nastoji dati valjan odgovor. Koristeći metodu novog historizizma, dakle, uporedno sagledavajući kako al-Suyutijeve, tako i ostale tekstove nastale u tom periodu a koji su relevantni za razumijevanje određenog pitanja, autor nastoji kontekstualizirati al-Suyutijevo djelo i čitaocima pomoći pri razumijevanju raznovidnih tema kojima se on bavio.

Ovu studiju, koja sadrži četrnaest poglavlja, uvjetno možemo podijeliti na dva dijela: prvi se bavi likom al-Suyutija, njegovom porodicom, sljedbenicima ali i protivnicima, te, što je od velike važnosti, društvenim i kulturnim okriljem mamelučkog Egipta iz petnaestog stoljeća. Drugi se dio, pak, bavi samim al-Suyutijevim djelom, pri čemu autor ove studije koristi komparativni, ali i kontrastivni pristup, budući da al-Suyutijevo autorsko postignuće stavlja u kontekst cjelokupne tradicije koja je tome prethodila i time otkriva njegov otklon ili prilagođavanje istoj. Enes Karić kao ključni faktor u analizi smatra pitanje jezika, te nastoji putem odgovarajuće jezičke rekonstrukcije dovesti do uspostavljanja jezičke komunikacije, koja, opet, utire put ka upoznavanju al-Suyutijeve epohe.

Prvi dio ove studije donosi obilje zanimljivih činjenica o al-Suyutiju, porodici iz koje je potekao, te njegovim učenicima i protivnicima; međutim, on također na izrazito prijemčiv način može poslužiti i istraživačima samog kasnog mamelučkog doba. Autor, pored ostalog, nagovještava posljedice procjepa koji je nastao u islamskom svijetu nakon 1258. godine, a koje su se manifestirale i u sve slabijem političkom statusu halife, što, opet, ukazuje i na važnost uleme u podršci ili pak opoziciji prema vladaru.

Sam al-Suyuti je često dolazio u sukob sa vlašću, te isprepletenost njegovog učenjačkog puta i surove političke zbilje podsjeća na tako čestu represiju vladajućih struktura moći nad slobodoumnim pojedincem (o čemu je od bosanskohercegovačkih autora na osebujan način pisao i Dževad Karahasan u svojoj zbirci eseja *Knjiga vrtova*). Ipak, položaj učenjaka (pa samim time i al-Suyutija) bio je toliko cijenjen da im se pridavala jednaka ili veća važnost od vojnih velikodostojnika – o tome nam svjedoči dihotomija termina *arbāb al-aqlām* i *arbāb al-sayf*, čime se htjelo odijeliti, ali i kontrastirati pripadništvo borbi perom i borbi mačem! Na ovom mjestu uputno je podsjetiti kako je ova tradicija svoj odjek našla i u rukopisima bošnjačkih autora poput Ahmeda Šemsuddina Sarajlije te Mehmeda Muhtešima Velagića-Šabanovića, koji su pisali risale o peru i maču. Što se al-Suyutija tiče, njegova zamisao je bila da pomoću oštine svog pera dosegne stepen *muğaddida* ili obnovitelja vremena u kojem je živio.

Al-Suyutijevo djelo se ne može razumjeti bez uvida u njegov odnos prema tradiciji i autoritetu, s jedne strane, te prema slobodnom promišljanju (*iğtihadu*) s druge. Takav odnos kod al-Suyutija nije oprečan, već se nastoji spojiti iskustvo do kojeg su došle prethodne tradicije sa zahtjevima novog vremena. Tako se uz al-Suyutija navode imena njegovih brojnih učitelja, ali i učiteljica (čak četrdeset njih!), ali se stalno ističe i njegova žarka želja da bude jedinstven, drugačiji i poseban. Al-Suyuti teži ka cjelovitosti kroz svoju izraženu erudiciju i neprestano pisanje – kao da se doticanjem što više različitih tema nastojao odbraniti od titule *muqallida* ili sljedbenika, iako je takva reputacija bila dosta poželjna u tradicionalističkoj atmosferi tadašnjega Egipta. Spomenuvši al-Suyutijevo autorsku plodnost, dolazimo i do drugog dijela studije koji se bavi velikim stvaralačkim opusom ovog srednjovjekovnog mislioca. Enes Karić bilježi čak 529 al-Suyutijevih djela, a sam al-Suyuti ih klasificira u sedam skupina: u prvu spadaju djela za koja je tvrdio da je po njima jedinstven; u drugu djela napisana po uzoru na druge autore, ali u potpunijem obliku; u treću značajna djela manjeg opsega; u četvrtu djela veličine jednog tabaka; u petu djela prilikom davanja fetvi; u šestu djela napisana u vrijeme rane mladosti; te u sedmu skupinu spadaju njegova nedovršena djela. Prema drugoj klasifikaciji istog autora, svi radovi se dijele na one koji spadaju u disciplinu tefsira, potom hadisa, fikha, te one koji tretiraju zasebne cjeline i teme; klasifikacija se također proširuje i na discipline arapskog jezika te discipline iz područja metodologije šerijatskog prava, retorike/stilistike i islamskog misticizma; u

posljednju skupinu spadaju discipline iz područja povijesti i književnosti. Predmete svojih djela al-Suyuti je obrađivao po metodologiji *wagiz* (sažeto)/*wasit* (srednje)/*basit* (opširno), te je podržavao racionalnu metodologiju u islamskim naukama (*al-dirayah*).

Vrhunac al-Suyutijevog autorskog opusa je djelo *al-Itqan fi 'ulum al-Qur'an*, djelo koje izlaže nauke o Kur'anu ili tradicionalne znanosti Kur'ana. Ovim djelom je al-Suyuti nastojao da obuhvati sve pristupne nauke izučavanju Kur'ana. Pored toga, autor Karić se u svojoj studiji sa pravom pita: da li je *Itqan* i sam komentar Kur'ana? Na to pitanje autor odgovara potvrdno, jer *Itqan* istovremeno podučava i propedeutičkim disciplinama u hermeneutici Kur'ana, ali predstavlja i samu hermeneutiku Kur'ana. Al-Suyuti preko *Itqana* izlaže principe tumačenja koji na par stoljeća prethode fenomenološkim pristupima Schellera i Husserla (Kur'an i čitanja Kur'ana su dvije različite činjenice; prednost se daje općenitosti Teksta). Današnjem čitateljstvu je možda najbitnija sljedeća al-Suyutijeva poruka utkana u *Itqanu*: svaki komentar Kur'ana je relativan, samo je Kur'an apsolutan!

Ovom studijom bosanskohercegovačkoj javnosti je približeno djelo jednog od posljednjih mudžtehida (samostalnih mislilaca) klasičnoga doba. Budućim istraživačima se otvara čitav horizont mogućih tumačenja i reinterpretacija ogromnog al-Suyutijevog opusa, kao i vremena u kojem je on živio i prilika u kojima je djelovao. Uspostavljanje intelektualne veze sa duhovnom onovremenom atmosferom na vidjelo može iznijeti i brojne začudne sličnosti sa naizgled potpuno drugačijim vremenom dvadeset i prvoga stoljeća.

Dženita KARIĆ